

Latitude geeft tarwehalmddoder minder kans **2**

"Latitude is een goede verzekering voor continue tarweteelten" **3**

Zaadbehandeling een bewuste en duurzame keuze **4**

PRODUCTSPECIAL LATITUDE VAN CERTIS EUROPE B.V.

AUGUSTUS 2018

AKKERBOUWER ARIE BARENDRECHT, NUMANSDORP:

"Neem bij tarwe op tarwe geen risico"

Hij doet het niet vaak, maar wanneer Arie Barendrecht uit Numansdorp tarwe op tarwe teelt, kiest hij bewust voor zaaizaad dat is behandeld met Latitude. "Als teler én loonspuiter weet ik hoeveel schade tarwehalmddoder kan aanrichten", zegt hij. "Het verbaast me dat sommige collega's het bij intensieve tarweteelt niet gebruiken. Daarmee doen ze zichzelf tekort."

Bij een teelt van tarwe op tarwe kiest Arie Barendrecht (rechts) bewust voor Latitude, maar afgelopen najaar was dat niet nodig. Ondanks de droogte staat het gewas er gezond bij, zien Maries Koopmans (midden) en Harry Hansma (links).

Sinds september 2016 teelt Arie Barendrecht niet meer in Rhoon, maar in de voormalige Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen. "Mijn bedrijf moest wijken voor natuur en ik heb er een mooie kavel in Numansdorp voor teruggekregen", vertelt de Zuid-Hollander. "De grond is niet echt homogeen, maar wel van goede kwaliteit. Eén blok van 27 ha zit op 25% afslibbaar, het andere blok van 63 ha loopt af van 45% voorin tot 33% achterin."

In zijn eerste seizoen zaaide de teler winter-tarwe en wintergerst. Vorig jaar schakelde hij over op het gebruikelijke schema van wintertarwe (1:2), aardappelen (1:4), bieten en uien (beide 1:8). Waar tarwe op tarwe kwam, gebruikte hij zaad dat door leverancier CZAV was behandeld met Latitude. "Dat deed ik ook al in Rhoon, maar normaal ge-

sproken wissel ik af", vervolgt de akkerbouwer. "Waar het ene jaar rooigewassen staan, teel ik het volgende jaar tarwe en omgekeerd. Het houdt de ziekte- en aaltjesdruk laag én het ontziet de grond."

Snel terugverdiend

Dit jaar kon de rode zaadcoating met Latitude dus achterwege blijven, in lijn met het advies van Maries Koopmans van CZAV. "Wij raden klanten die tarwe op tarwe telen standaard aan om met Latitude behandeld zaad te gebruiken. Van de populairste rassen leggen altijd een voorraad aan, zodat de behandelingskosten laag blijven. Kleine specifieke partijen op maat laten behandelen kan natuurlijk ook. Over het algemeen is Latitude behandeld zaad bij een tweede tarweteelt snel terug-

verdiend." Crop Manager Seed Treatment Harry Hansma van Certis: "Uit veldproeven blijkt dat tarwehalmddoder al gauw een paar honderd kg opbrengstderving per ha veroorzaakt. Dat is uiteraard mede afhankelijk van de ziektedruk. Wanneer je in het veld duidelijk witte aren en zwarte, aangetaste wortels ziet, dan weet je dat je behoorlijk opbrengst misloopt. En in het veld zie je een lagere opbrengst van bijvoorbeeld 500 kg niet snel terug, terwijl deze er wel is."

Nog niet iedereen

"In het verleden wisten we dat een tweede tarweteelt een lagere opbrengst gaf en namen we dat voor lief", vult Barendrecht aan. Met een zaadbehandeling kunnen we ons daar nu tegen wapenen. Het verbaast me dat sommige collega's die kans niet grijpen. Daarmee doen ze zichzelf tekort."

Ter illustratie vertelt de ondernemer dat hij als loonspuiter jarenlang op een klein bedrijf kwam waar alleen tarwe werd geteeld. Ondanks de lage opbrengst van gemiddeld 6,5 tot 7 ton per ha, gebruikte de teler tegen alle adviezen in nooit gecoat zaad. "Afgelopen najaar deed hij dat voor het eerst en het gewas staat nu perfect bij", vervolgt Barendrecht. "Ik schat dat er straks wel 9,5 ton per ha van af komt. De boodschap is duidelijk: neem bij tarwe op tarwe geen risico."

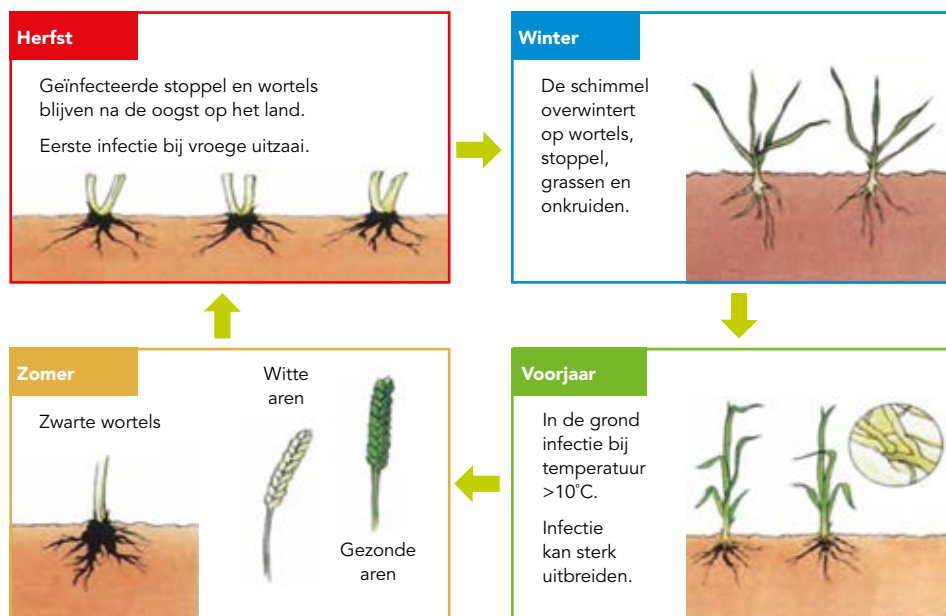
Andere pluspunten

Koopmans wijst naast opbrengstverhoging op andere pluspunten van een zaadbehandeling voor een teelt van tarwe op tarwe. "Sterke wortels reiken dieper en geven een vitaler gewas. Dat levert meer stro op, het is goed voor de bodemstructuur en het vermindert de gevoeligheid voor droogte en andere stressfactoren." ■

Latitude geeft tarwehalmdoder minder kans

Bij intensieve graanteelt kan de bodemschimmel tarwehalmdoder (*Gaeumannomyces graminis* var. *tritici*) de wortels aantasten. Dit belemmert een gezonde gewasontwikkeling en vermindert de opbrengst. Een zaaizaadbehandeling met Latitude voorkomt een dergelijke aantasting. Uw graanplanten krijgen gezondere wortels, groeien vitaler en produceren zwaardere aren.

Levenscyclus van tarwehalmdoder

De bodemschimmel tarwehalmdoder komt algemeen voor en tast de wortels van graanplanten aan. Door verstoring van de water- en mineralenhuishouding in de plant ontwikkelen de aren zich onvolledig of zelfs helemaal niet.

Dit leidt onherroepelijk tot een lager hectolitergewicht en opbrengstderiving. Alle graangewassen zijn in principe gevoelig, met name tarwe en gerst. Waardplanten van de schimmel zijn – naast graangewassen en graanopslag – vooral grasland en grasachtige onkruiden.

Symptomen tarwehalmdoder

Al in het vroege voorjaar, vanaf de strekking van de graanplant, kunnen er symptomen van aantasting zichtbaar worden: slechte groei of uitstoeling, gele bladeren en ondergronds zwarte en (gedeeltelijk) afgestorven wortels. Ook kan de stengelvoet zwart worden. Niet of onvolledig gevulde aren hebben vaak een witte kleur en komen meestal groepsgewijs voor. Niet goed gevulde aren leiden altijd tot opbrengstderiving. Zonder bescherming van het zaad kunnen aanzienlijke verliezen optreden.

Risicofactoren en teeltmaatregelen

Een intensieve graanteelt (tarwe/gerst in 1:1 of 1:2 rotatie) geeft een grote kans op aanwezigheid van de ziekte. In het tweede graanteeltjaar treedt meestal de grootste schade op. Een hoger risico

ontstaat ook als er in het jaar voorafgaande aan de graanteelt gras of graanopslag op het perceel stond.

Milde winters en warme, vochtige weersomstandigheden na de zaai en in het voorjaar zijn gunstig voor de ontwikkeling van de schimmel. Droge en warme omstandigheden tijdens de aarvulling verstoren de waterhuishouding, wat de opbrengstderiving verergert.

Een late zaai in november geeft minder kans op schade dan een vroegere zaaiperiode. Lichtere

kleigronden, zand- en dalgronden zijn gunstig voor de ontwikkeling van de ziekte. Vermijd een slechte structuur.

Latitude: werking en toepassing

Voor percelen met een verhoogd risico adviseert Certis om het zaaizaad van tarwe (eventueel ook gerst) te laten behandelen met Latitude. De werkzame stof silthiofam werkt alleen tegen tarwehalmdoder en niet tegen andere schimmels. Het verstoort de energieprocessen, waardoor de schimmelgroei stopt en het mycelium wordt gedood.

Het aanbrengen van de zaadcoating gebeurt bij gespecialiseerde bedrijven in een dosering van 200 ml Latitude per 100 kg zaad. Behandeld zaad is te herkennen aan de rode kleur. Na het zaaien lost de coating geleidelijk op en verspreidt het middel zich rondom de groeiende wortels. Dit biedt een effectieve bescherming tegen tarwehalmdoder. Het middel wordt niet opgenomen door de plant en er bestaat geen resistentie tegen de werkzame stof. De toepassing is veilig voor het zaad en het gewas. Desgewenst is de zaadbehandeling te combineren met een basisfungicide voor een bredere bescherming tegen bodemschimmels.

Vitale planten, hogere opbrengst

In de afgelopen tien jaar zijn er vele proeven met Latitude uitgevoerd in o.a. Duitsland en Frankrijk. Hieruit blijkt duidelijk dat behandeling van het zaaizaad een positief effect heeft op de opbrengst. De gemiddelde meeropbrengst in tarwe bedraagt 400 tot 700 kg/ha. Bij een zware aantasting kan dat nog verder oplopen. Dit is een rechtstreeks gevolg van gezondere wortels, die een vitaler gewas en maximale aarvulling mogelijk maken. ■

Lege en witgekleurde aren

Wortels aangetast door tarwehalmdoder

“Latitude is een goede verzekering voor continue tarweteelten”

Koop Landbouw uit Usquert in noordoost Groningen omvat 400 ha akkerbouwgewassen. Hemmo Battjes is verantwoordelijk voor de teelten in Tjuchem, waar graanteelten domineren. “Zaai zaad voor riskante percelen met tarwe op tarwe laten we standaard behandelen met Latitude”, zegt hij. Dat kan heel veel opbrengstderiving voorkomen.”

Hemmo Battjes en Harry Hansma inspecteren een onbehandeld tarweperceel waar plaatselijk een lichte aantasting door tarwehalm-doder zichtbaar is. Een behandeld perceel enkele kilometers verderop ligt er onberispelijk bij.

Hemmo Battjes beheert 21 verspreid liggende percelen in en rond Tjuchem, samen goed voor bijna 180 ha. “De grond varieert van zware klei tot zand- en dalgronden”, vertelt hij. “In het teeltplan streef ik naar 1 op 4 suikerbieten. Nu staat er iets minder, namelijk 39 ha. Wintertarwe is met 112 ha ons hoofdgewas. Daarnaast staat er 23 ha zomergerst en haver. Haver zet ik vooral in om de druk van grasknobbelaatjes te verlagen, want die kunnen zich daarin niet vermeerderen.” Machines en vaste medewerkers worden waar mogelijk gedeeld met de hoofdvestiging in Usquert, waar de hoogwaardige zavelgrond zich perfect leent voor o.a. poot aardappelen, wortelen en uien.

Invloed van bodem en teeltplan

Vanwege het smalle teeltplan in Tjuchem wordt daar veel tarwe op tarwe geteeld. “Op sommige percelen doen we nauwelijks anders”, licht de bedrijfsleider toe. “Op zich is dat gunstig, omdat er dan een evenwicht ontstaat in de bodem tussen de schadelijke tarwehalm-doder en gunstige micro-organismen die deze bestrijden of er mee concurreren. Er is dan altijd wel enige ziektedruk, maar die is over het algemeen laag en beheersbaar. De grootste problemen met tarwehalm-doder komen voor op percelen waar voor de tweede keer op rij tarwe staat, met name op zand- en dalgrond. Op zware klei vermeerderd de schimmel

zich minder goed en is de kans op schade sowieso klein.” Overigens vindt er tussen twee tarweteelten altijd een korte tussenteelt plaats van bladrammenas. Na tien weken wordt dit gemaaid en ondergeploegd, zodat er tussen eind september en uiterlijk half november opnieuw tarwe kan worden gezaaid.

Veel last in verleden

Tot de komst van Latitude, inmiddels zes jaar geleden, richtte de gevreesde tarwehalm-doder regelmatig aanzienlijke schade aan. “Op bepaalde plekken viel soms wel 70% weg”, blikt de Groninger terug. “Sinds het middel is toegelaten, laat ik het tarwezaad voor de riskante rotatiepercelen standaard behandelen, zowel voor de eerste als voor de tweede teelt. Ik zie Latitude als een goede verzekering voor roterende tarweteelten op lichtere gronden. In de eerste teelt kan het helpen om de ziektedruk niet te snel te laten oplopen. In de tweede teelt wil ik sowieso geen risico lopen.”

“Voor enkele tientjes per ha ga ik de kans op opbrengstderiving graag uit de weg”, merkt de bedrijfsleider op.

Betaalbaar en effectief

Per ha is met Latitude behandeld zaad enkele tientjes duurder dan onbehandeld zaad. “Gemiddeld betekent dit dat je nog geen 200 kg meer hoeft te oogsten om uit de kosten te komen”, rekent de bedrijfsleider voor. “Een matige aantasting in een onbehandeld perceel kost al snel een paar honderd kilo opbrengst. Ik heb er dus geen enkele moeite mee om op riskante percelen altijd gecoat zaad te gebruiken. Het is betaalbaar en bovendien de enige manier om tarwehalm-doder redelijk effectief te bestrijden.” ■

“Overgangs- en lichtere gronden gevoeliger”

Als specialist akkerbouw in regio Noord komt Jan Derks Kloosterboer van Agrifirm dagelijks in Oldambt en omgeving. Het gebied kenmerkt zich door intensieve graanteelt op zware grond en overgangsgronden. De overgangsgronden zijn relatief gevoelig voor tarwehalmdoder. Desondanks zag hij de afgelopen drie jaar weinig problemen.

“Rond 2012 zagen we in tarwe een behoorlijke schade door tarwehalmdoder, de laatste jaren zijn er weinig problemen”, zegt Kloosterboer. “Het zou goed kunnen dat het gebruik van Latitude daaraan heeft bijgedragen. Ik heb het idee dat zowel

telers als adviseurs nu goed weten hoe ze de schimmel de baas moeten blijven.” Volgens de adviseur is Latitude vorig jaar in noordoost Groningen toegepast op een tarweareaal van enkele honderden hectaren, met de nadruk op Oldambt en omgeving. “Juist daar zie je veel overgangsgebieden van klei op zand- en dalgrond, vaak binnen één perceel”, licht hij toe. “Om die reden ligt er veel nadruk op graanteelt.” Tarwe na gerst geeft eigenlijk nooit problemen, stelt Kloosterboer vast. Gerst is wel degelijk een waardplant voor tarwehalmdoder, maar laat veel minder symptomen zien. Dat komt vooral omdat gerst eerder afrijpt en wordt geogst. Symptomen zoals witte

aren zijn dan nauwelijks zichtbaar, al kan er wel degelijk sprake zijn van opbrengstverlies. Enkele jaren graanteelt na elkaar stimuleert ook de opbouw van antagonisten die tarwehalmdoder op natuurlijke wijze onderdrukken. Het onderploegen van de stoppelresten draagt daar ook aan bij.

Bij tarwe op tarwe kun je op lichtere gronden vooral in de tweede teelt zichtbare schade verwachten, heeft de adviseur ervaren. “Klanten op lichtere gronden die na een andere voorvrucht tarwe op tarwe verbouwen, kiezen voor de tweede teelt daarom meestal met Latitude gecoat zaad. Ten opzichte van de mogelijke schade zijn de behandelingskosten zeer laag.” ■

GROEISTRATEGIE CERTIS AFGESTEMD OP VERGROENING EN EUROPESE INTERNATIONALISERING

Zaadbehandeling een bewuste en duurzame keuze

De roep om gezond en duurzaam geproduceerd voedsel wordt met het jaar luider. Zowel binnen als buiten Nederland. Strengere registratie- en milieueisen en beperkingen voor het gebruik van zowel chemische middelen als kunstmest onderstrepen dit. “Om telers bij de noodzakelijke transitie te ondersteunen, heeft Certis haar strategie reeds enkele jaren geleden aangescherpt”, zegt Harry Hansma. “Zo kunnen we samen bouwen aan een duurzame teelt, ook die van granen.”

In de strategie gaan vergroening, internationalisering en R&D hand in hand. “Elk jaar verdwijnen er meer chemische middelen van de markt dan dat er nieuwe voor in de plaats komen”, constateert Crop Manager Seed Treatment Harry Hansma. “Naast een steeds slimmere inzet van de chemische middelen, hebben wij al jaren geleden ingezet op vergroening. Dat heeft er mede toe geleid dat Certis nu marktleider is in gewasbeschermingsmiddelen van natuurlijke oorsprong, de zogeheten Biorationals. Dit is al realiteit in teelten onder glas en er is een start gemaakt met ontwikkelingen in open teelten.

Internationalisering in afzet en research

De internationale slagkracht is recentelijk versterkt met de integratie van de Duitse zusterorganisatie in Certis Europe en met de nieuwe joint venture KNE Certis in Griekenland, die de Balkanregio bedient. Hierdoor is het bedrijf nu binnen de hele Europese Unie actief onder dezelfde naam en organisatie. Tegelijkertijd is er fors geïnvesteerd in R&D, zowel voor toelatingsonderzoek als voor gebruikadviezen. Met in totaal drie R&D locaties, in Duitsland (akkerbouw), Frankrijk (biorationals en Zaadbehandeling) en Nederland (praktijkonderzoek glastuinbouw) heeft Certis Europe de eigen

onderzoekscapaciteit aardig op orde. Daarnaast wordt er nauw samengewerkt met onafhankelijke onderzoeksinstituten in diverse landen.

Zes onderzoeksrichtingen

Certis onderscheidt momenteel zes strategische onderzoeksrichtingen. In alfabetische volgorde zijn dit: Arable (akkerbouw), Biorationals (groene middelen), Cleanstart (grondontsmetting), Horticulture (glastuinbouw), Potato (aardappelen), Seed treatment (zaadbehandeling) en Trees & Vines (boomteelt, fruit- en druiventeelt). Latitude en Pro-Seed, zaadbehandelingsfungiciden voor respectievelijk granen en groenten, zijn vooraanstaande producten in het zaadbehandelingspakket.

Minder en slimmer

“Latitude past goed in onze portfolio”, vervolgt Hansma. “Het is een effectieve zaadcoating en er is slechts weinig werkzame stof nodig per ha. Dat is waar het naar toe moet: selectief en matig gebruik van chemische middelen en een slimmere inzet van middelen en organismen die de natuur al te bieden heeft. Daar zetten wij op in, zodat we samen met distributeurs en afnemers voort kunnen bouwen aan een duurzame en rendabele teelt.” ■

CERTIS

Productspecial Latitude van Certis Europe B.V.

Redactie: Jan van Staalduinen, Rotterdam

Concept en vormgeving:

ReMarkAble communicatie, Deventer

Certis biedt systeemoplossingen voor milieubewuste, geïntegreerde zaadbehandeling en gewasbescherming. De onderneming levert de kennis en de producten, zoals biologische en chemische middelen. Certis ondersteunt hiermee telers van specialistische, hoogwaardige gewassen bij de ontwikkeling van een gezonde en duurzame teelt.

Postbus 1180 3600 BD Maarssen

Safariweg 55 3605 MA Maarssen

T +31 (0)346 29 06 00

E info@certiseurope.nl

www.certiseurope.nl

Technisch adviseurs:

Akkerbouw Regio Noord:

Fokke Smit

fsmit@certiseurope.nl

06 13 64 91 95

Akkerbouw Regio Zuid:

Harry Hansma

hansma@certiseurope.nl

Maarten van der Marel

vandermarel@certiseurope.nl

06 53 70 06 83

06 41 61 11 40

GBRUIK GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN VEILIG. LEES VOOR GEBRUIK EERST HET ETIKET EN DE PRODUCTINFORMATIE.